

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Jakonen, Mikko

Title: Faktat ovat politiikan polttoainetta

Year: 2015

Version:

Please cite the original version:

Jakonen, M. (2015, 20.05.2015). Faktat ovat politiikan polttoainetta. Tiedeblogi.
<https://www.jyu.fi/blogit/tiedeblogi/jakonen-blogi3>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Faktat ovat politiikan polttoainetta

Mikko Jakonen, kuvaaja Tarja Vänskä-Kauhanen

USA:n vuoden 2012 presidentinvaalit jäivät monen mieleen puheissa ja kampanjoissa esitettyjen taloudellisten, sosiaalisten ja muiden faktojen tarkastamiseen (*fact check*) liittyneiden kohujen ansiosta. Jokainen ehdokas saatiin kiinni totuuden muuntelusta. Vuoden 2012 vaalit toivat myös esille, kuinka erilaiset *fact check* -organisaatiot eivät nekään ole pyyteettömiä. Osa saa rahoituksensa isojen puolueiden tukiryhmiltä, osa taas niiltä, jotka lähtökohtaisesti vastustavat isoja puolueita.

Suomen 2015 eduskuntavaalien aikana tuli tunnetuksi suomalainen [Faktabaari](#). *Fact check* -sivustoja lukiessa nousee mieleen kysymys siitä, mihin niitä oikein tarvitaan. Eivätkö ihmiset tiedä yksinkertaisimpia perusasioita ja eikö vapaan lehdistön tulisi olla kriittinen suhteessa poliitikkojen puheisiin? Tieteen näkökulmasta nousee vielä kolmas, kenties oleellisin kysymys: miksi tieteellinen tieto ei ohjaa päätöksentekoa enempää? Onko lukuisten erilaisten kriisien aikakautta elävillä yhteiskunnilla todella varaa politiikkaan, joka ei perustu tosiasioihin? Kuinka politiikkaa ylipäättään voidaan tehdä sellaisilla faktoilla, jotka pitävät vain osin, jos ollenkaan paikkaansa?

Polittisten ja tieteellisten tosiasioiden ristiriita ei ole uusi asia. Poliittisen retoriikan perustava rakennuspalikka on vakuuttavuus. **Aristoteles** (384–322 eaa.) kirjoitti, että hyvällä puhujalla täytyy olla myös mahdottomille argumenteille uskottavilta kuulostavat premissit. **Niccolo Machiavelli** (1469–1527) puolestaan muistutti siitä, että politiikassa tosiasiat painavat enemmän kuin mikään muu. Machiavelli ei kuitenkaan puhunut tieteellisten vaan poliittisten tosiasioiden puolesta. Reaalipolitiikan perustotuuksia onkin esimerkiksi se, että politiikassa kaikki on sallittua. Tästä seuraa taas johtopäätös, jonka mukaan politiikka on pettämisen taitoa. Siksi politiikan perusfakta on, että se, joka vaikuttaa uskottavimmalta myös voittaa politiikassa.

Poliittista tai taloudellista valtaa siis hankitaan puheilla ja kampanjoilla, jotka perustuvat faktoihin, mutta vain osin totuuteen. Faktat ovat totuuden atomeja, joista osa voi olla väärin siitäkin huolimatta, että kokonaiskuva pysyy edelleen oikeana. On kuitenkin huolestuttavaa, jos valtavirtapolitiikka alkaa liukua juuri totuuden suhteen harmaalle alueelle. On myös

ongelmallista, jos politiikan polttoaineena käytettäviä totuuksia tuotetaan prosesseissa, jotka eivät ole enää kiinni tieteellisessä perustutkimuksessa tai muutenkaan tieteellisen yhteisön hyväksymiä. Vieläkin huolestuttavampaa on, jos tieteen rahoitusta aletaan ohjata sen mukaan, millaisen ideologian totuuksia se sitoutuu tukemaan ja tuottamaan. Siksi tieteen tehtävänä on pitää kiinni totuuden suuresta kuvasta, jonka pohjalta yksittäisiä faktoja ja niihin perustuvia puheita voidaan tarkastella kriittisesti.

Mikko Jakonen, tutkijatohtori, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos